

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ**

**Розвиток логічного мислення молодших
школярів під час розв'язування нестандартних
задач на уроках математики**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 431 групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Спеціалізація: основи інформатики
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Дворецька Вікторія Максимівна

Керівник к.пед.н., доцентка Раєвська І.М.

Рецензент вчитель математики вищої
категорії Сліпченко Л.М

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	5
1.1. Види та форми мислення.....	5
1.2. Особливості логічного мислення в молодших школярів	9
1.3. Розвиток логічного мислення під час розв’язування нестандартних задач	13
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПІД ЧАС РОЗВ’ЯЗУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ЗАДАЧ	18
2.1. Види нестандартних задач.....	18
2.2. Форми роботи з нестандартними задачами.....	21
2.3. Аналіз підручників з математики початкової школи.....	23
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Актуальність теми. Навчання в початковій школі є одним з найважливіших періодів у формуванні розвитку дитини. Це сприяє самостійному мисленню та критично оцінювати свої дії. Створюються передумови висувати безліч способів вирішення проблем, оцінювати їх та вибирати більш доцільний. А саме головне – робити узагальнені висновки та застосовувати отримані знання на практиці.

Необхідною умовою досягнення таких результатів виступає розвиток у дитини логічного мислення як найважливішого чинника, що забезпечує ефективність її подальшого навчання в школі, успішність у професійній підготовці та житті.

В.О. Сухомлинський у своїх роботах приділяв особливе місце розвитку логічного мислення молодших школярів. У своїй книзі “Серце віддаю дітям” суть його роздумів зводиться до аналізу процесу рішення логічних задач. [24].

Дослідження Л. С. Виготського показало, що особливістю логічного розвитку є те, що учень повинен мислити, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, процесами та фактами, робити висновки. Це характеризується здатністю дитини виконувати певні дії в різних умовах. Основний засіб формування логічного мислення в учнів початкової школи є система вправ із логічним навантаженням[6]. Логічні задачі не вимагають ніяких математичних знань і вмінь, окрім елементарних. Тому задачі на розвиток логічного мислення доступні вже першокласникам.

Таким чином, логічні задачі є найбільш доцільним засобом розвитку математичного мислення у дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні формування логічного мислення молодших школярів в процесі розв'язування нестандартних задач.

Досягнення мети роботи зумовлює виконання наступних **завдань**:

1. Вивчення особливостей формування логічного мислення в молодших класах;
2. Виявити у чому полягає розвиток логічного мислення під час розв'язування нестандартних задач;
3. Охарактеризувати форми роботи з нестандартними задачами;
4. Проаналізувати підручники з математики в початковій школі щодо розв'язування нестандартних задач.

Об'єктом дослідження виступає процес формування логічного мислення молодших школярів.

Предмет дослідження – нестандартні задачі як розвиток логічного мислення на уроках математики в початкових класах.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз психолого-педагогічної літератури, узагальнення теоретичної інформації); емпіричні (спостереження).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 32 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Сутність, види та форми мислення

Перед тим як розглянемо питання формування логічного мислення у дітей молодшого шкільного віку, спершу визначимо мислення як пізнавальний процес. Проблемі розвитку мислення молодших школярів присвячені дослідження психологів Д.Н.Богоявленського, П.Я.Гальперіна, В.В.Давидова, та педагога Л. І. Румянцевої [8,23,25]. Психологічні дослідження показали, що важливою особливістю психологічної діяльності учнів початкових класів є інтенсивне зростання їх пізнавальних потреб, з одного боку, та недостатня зрілість логічного мислення та обмежені когнітивні здібності, з іншого. Щоб дитина вільно і твердо здобувала знання, необхідно розвивати її аналітичне мислення, навчитися підкреслювати основні моменти у навчальних матеріалах, проводити порівняння, узагальнювати, доводити особисті позиції, оцінювати явища та події та визначати причинно-наслідкові зв'язки. Цього можна досягти в процесі активної та самостійної діяльності.

Мислення - це «процес виявлення основних характеристик, атрибутів предметів і явищ, зв'язків між ними та характеристик, спільних для подібних явищ чи реальних об'єктів» [14]. Це загальне відображення дійсності. Визначте найважливіші характеристики резюме та розкрийте закономірності або тенденції [9].

«Мислення - це процес переходу від явища до сутності в пізнавальному процесі», і на відміну від процесу чуттєвого відображення (відчуття, сприйняття) воно побічно відображає реальність [7]. Тому в процесі мислення люди виходять за межі чуттєвого пізнання, виявляють явища, які не можуть бути безпосередньо сприйняті органами чуття,

знаходять взаємозв'язок між предметами, подіями та явищами, з'ясовують причини та наслідки цієї взаємодії[1].

Логічне мислення - здатність мислити точно і послідовно, без суперечностей у міркуваннях, здатність виявляти логічні помилки.

Таблиця 1.1

Функції, форми та види мислення

Основні функції мислення	
1. Пізнавальна	відображення світу і самовідображення.
2. Проектувальна	побудова планів, проектів, моделей практичної і теоретико-пізнавальної діяльності.
3. Прогностична	прогнозування або передбачення наслідків своїх дій, своєї діяльності, прогнозування майбутнього.
4. Інформаційна	засвоєння інформації про знання та її смислове перероблення.
5. Технологічна	розроблення правил, норм, стандартів, рецептів життєдіяльності людини і суспільства в різних формах та проявах.
6. Рефлексивна	самопізнання розуму, самоаналіз.
7. Інтерпретаторська	тлумачення, осмислення продуктів людської культури.
8. Аналітична і синтетична	

9. Постановка та розв'язання різноманітних задач і проблем	
Форми мислення	
1. Судження	<p>полягає в тому, що людина стверджує наявність або відсутність ознак, властивостей чи відносин у певних об'єктах.</p> <p>Класифікація суджень:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прості, які, в свою чергу, поділяються на одиничні, прості, загальні. - складні, тобто ті, що складаються з кількох простих суджень
2. Міркування	це низка взаємопов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якоїсь думки, довести або заперечити її.
3. Умовиводи	<p>форма мислення, в якій з одного або кількох суджень утворюється нове. В умовиводах, через вже наявні у особи знання будуються нові.</p> <p>Різновиди умовиводів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - індуктивний умовивід — це судження, в якому на основі конкретного, робиться узагальнення.

	<p>- дедуктивний умовивід — це судження, в якому на основі загального, здобуваються знання про щось часткове, конкретне.</p> <p>- умовивід за аналогією — судження, яке ґрунтується на схожості окремих істотних ознак об'єктів, і на основі цього робиться висновок про можливу схожість цих об'єктів за іншими ознаками.</p>
4. Поняття	форма мислення, за допомогою якої пізнається сутність предметів та явищ дійсності в істотних зв'язках і відносинах, узагальнюються істотні ознаки.
Види мислення	
- Практичне	
- Теоретичне	
- Професійне	

Аналіз - це фіктивне розділення атрибутів та об'єктів, виділення їх окремих частин, елементів тощо. Це перший крок у вивченні будь-якого явища. Наприклад, під час вивчення тексту ми ділимо його на сюжетні епізоди, сегменти зображення та менші частини (речення, слова, склади, фонем); шукаємо зв'язки між ними, внутрішню єдність та зовнішні відмінності. Пізніше всі ці компоненти поєднали між собою. Процес об'єднання різних компонентів об'єкта в ціле називається синтезом. Це може

відбуватися на різних рівнях людської діяльності, починаючи від простих загальних механічних комбінацій і закінчуючи створенням всебічних наукових теорій на основі окремих фактів та дослідницьких матеріалів. Це можна зробити або на основі сприйняття, або на основі пам'яті та думок. За своєю суттю це протилежне, і операції аналізу та синтезу тісно пов'язані. Немає синтезу без аналізу, і навпаки. Отже, мислення - це психологічний процес саморефлексії, пов'язаний із мовленням, який є новим за своєю суттю і має соціальні умови, тобто процес узагальненого та опосередкованого відображення реальності в процесі аналізу та синтезу. Виробляється практичною діяльністю. Мислення здійснюється шляхом аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстрагування та конкретизації, тобто за допомогою розумових операцій, заснованих на знаннях і виражених словами. Це дає можливість вийти за межі безпосереднього досвіду. Аналіз і синтез є головним процесом мислення.

1.2. Особливості логічного мислення молодших школярів

Під логічним мисленням розуміється здатність дітей молодшого шкільного віку самостійно виконувати прості логічні дії (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо), а також складні логічні операції (побудова заперечення, твердження та спростування). Процес використання різних логічних схем для міркувань) (індукція або дедукція). Практика показала, що якщо кожен певною мірою спонтанно формує прості логічні дії (хоча очевидно, що спеціальна та організована робота в цьому напрямку різко підвищить рівень сформованості цих дій), то складні логічні операції будуть ускладнюватися ще більше. У тому випадку, якщо більшість людей не сформувалися самі, їх розвиток вимагає особливої, цілеспрямованої та організованої роботи[3].

Лише в останні роки цей, здавалося б, поверхневий висновок почав привертати увагу методистів, а потім переважно фахівців з викладання

математики у середній школі. У той же час багато методистів помітили, що низький рівень логіки є природним результатом відсутності систематичної роботи з формування логічного та алгоритмічного мислення в початкових класах. Однак насправді не існує детальної методологічної бази, на яку б могли покладатися вчителі початкових класів.

Прості логічні дії (навички мислення) можуть формуватися у дітей 3-4 років (звичайно, з використанням відповідних матеріалів та методів, що відповідають віку), тоді в учнів початкової школи логічні навички будуть на високому рівні[10]. Початковий шкільний вік є найбільш чутливими та психологічно сприятливими періодом для стимулювання та розвитку простих логічних дій. Надалі наявність цієї бази допоможе організувати роботу, пов'язану з формуванням складних логічних операцій: викладання аргументації та методів доведення. Щодо розумових здібностей учнів початкової школи, слід зазначити, що різні проблеми вирішувались у різний час. [4].

За результатами великої кількості досліджень встановлено, що інтелект дітей ширший, ніж вважалось раніше, і коли створюються умови, тобто за допомогою спеціальних методів навчання, молодші школярі можуть вивчати абстрактні теоретичні матеріали.

У початковій школі діти формують інтелектуальну діяльність. Як ми вже згадували вище, вони є критеріями оцінки розвитку логічного мислення, а саме: синтез, аналіз, порівняння, узагальнення та абстрагування.

Учні першого та другого класів переважно використовують практичну роботу предметів, явищ тощо, а також аналіз зображення та голосу. З третього класу, а іноді навіть з другого класу це стає систематичним.

Якщо можливо виконати практичні операції з такими предметами, як палички, кубики тощо, або визначити характеристики кожної частини предмета шляхом спостереження, дітям порівняно легко вирішити проблему. Спочатку аналіз є базовим. Тому учні на початку навчального року часто аналізують лише частину теми (у сюжеті, що описує картину, вони визначають одну-дві події, не виділяючи головну подію). Оскільки молодші школярі більш-менш розглядають усі частини або властивості пізнавальних предметів, хоча вони ще не встановили взаємозв'язок між ними, аналіз поступово стає більш складним і повним. Для деяких учнів другого класу та більшості учнів четвертого класу аналіз стає систематичним. Беручи до уваги частини та атрибути предметів, учні можуть знайти серед них основні предмети та визначити взаємозв'язок та взаємозалежність між ними. Об'єктами аналізу є предмети, явища, мовні явища, процеси, дії, вчинки людини.

Аналіз тісно пов'язаний з синтезом, тобто об'єднанням у думках. Аналіз потрібний для того, щоб учні усвідомили будь-який мовний і наочний матеріал.

Згідно з дослідженнями психологів М. В. Савчина та Л.П.Василенко, учні першого класу частіше синтезують у процесі виконання практичних дій. Аналіз і всебічний рівень молодших школярів залежить не тільки від їх загального розвитку, але і від об'єктів цих дій. Поєднують аналіз та синтез при порівнянні об'єктів[27].

О.Я.Савченко сказала, що, проводячи порівняння, учні початкових класів легко розрізняють відмінності та подібності. У процесі довготривалого навчання системи вони поступово набували здатності розрізняти та порівнювати подібності[26].

Дослідження Г.І. Кагальняка доводить, що розвиток порівняння серед учнів значною мірою визначається тим, як часто їм дають порівняти різні об'єкти, як визначити орієнтир для об'єктів порівняння та виділити

їх помітність. Подібності та відмінності[15]. Молодші школяри можуть навчитися порівнювати. Здатність формувати порівняльнння піднімає діяльність з аналізу та синтезу на вищий рівень.

Дослідження Л.І. Румянцева показує, що існують індивідуальні відмінності в кількості характеристик об'єктів порівняння, але загалом вони зростають із віком учнів. Порівняно з початком навчального року, наприкінці навчального року кількість функцій порівняльних предметів першого курсу зростає у 1,8 рази[24].

Порівнюючи нові та відомі раніше предмети чи явища, учні початкової школи не лише аналізують їх, а й синтезують, висловлюючи результати цих процесів у формі суджень. Аналіз стає абстракцією, а абстракція стає важливою частиною мислення учнів і необхідна для узагальнення та формування понять. Однією з абстрактних характеристик молодших школярів є те, що вони, як правило, більше уваги приділяють зовнішнім ознакам. Яскраві особливості цих об'єктів сприймаються як належне, хоча зазвичай це не так. Учні початкової школи виявляють, що властивості абстрактних об'єктів легші, ніж зв'язки та взаємозв'язки між ними.

Н.А.Менчинська, О.І.Кульчицька спеціальне дослідження С.Ю. Максименко показали, що програма може допомогти учням молодших класів абстрагувати свою кількісну залежність від змісту конкретних завдань[17].Ця допомога буде особливо ефективною, якщо студенти навчаться самостійно малювати схеми, порівнювати їх з умовами задачі та знаходити однакові абстрактні математичні залежності в різному змісті. Аналіз об'єктів та абстрагування їх загальних характеристик підготували узагальнення, що відображається у віднесенні учнями об'єктів та явищ до певних груп, видів, родів тощо, щоб вони могли класифікувати об'єкти та змусити їх зрозуміти їх[18].

Кількість індуктивних міркувань збільшується з віком. Їх зміст та достовірність залежать від експериментальної основи. У той же час у студентів формуються дедуктивні умовиводи, які спочатку базуються на конкретних результатах, отриманих внаслідок сенсорних спостережень, а потім на основі абстрактних передумов у конкретних ситуаціях.

Молодші школярі оволодівають індуктивними, а не дедуктивними міркуваннями. Індуктивне та дедуктивне міркування переплітаються з мисленням дітей, націленими на вирішення доступних їм пізнавальних завдань, особливо тих, що потребують розкриття причин різних природних явищ, вивчення мотивації поведінки персонажів літературних творів.

Школярі усвідомлюють власні розумові операції, що допомагає їм контролювати себе в когнітивному процесі. Вони розвивають незалежність, гнучкість та критичне мислення.

Дослідження наукової літератури показують, що, хоча психологи та педагоги сильно зацікавлені у розвитку логічного мислення учнів, багато аспектів дослідження все ще недостатньо. В даний час ця проблема ще не отримала достатнього теоретичного рішення.

Тому виникає суперечність: з одного боку, існує потреба у розвитку логічного мислення учнів; з іншого боку, сучасна шкільна програма не дозволяє повноцінно розвивати логічне мислення учнів. Для усунення цього протиріччя необхідно розробити логічну проблемну систему для кожного суб'єкта на основі розуміння структури розумових операцій, а її рішення можуть вдосконалити конкретні операції та методи мислення.

1.3. Розвиток логічного мислення під час розв'язування нестандартних задач

Основним напрямком розвитку дітей є формування у них логічного мислення. За допомогою логіки ми можемо пояснити учням життєві явища, щоб підтвердити їх думку. Якщо вчасно розвинути здатність мислити і робити логічні дії, то дитина неодмінно стане мудрою людиною.

Для досягнення цієї мети вчителі та вихователі використовують різноманітні захоплюючі та цікаві ігри для створення логічних ігрових ситуацій, які зроблять уроки математики не тільки цікавими, але й дуже корисними для дітей, адже їх метою є розвиток інтелекту та мислення. Такі завдання та ігри змусять мозок мислити першими, а логіку потрібно розглядати в першу чергу[5].

На відміну від багатьох дисциплін, математика використовує абстрактні поняття для роботи. Неможливо показати всі теми чи процеси. Це створює труднощі для розвитку дітей. Для вчителів важливо не навчити дітей розв'язувати модельні проблеми, а сприяти розвитку інтелектуальної діяльності[19].

Значне місце розвитку логіки молодших школярів приділяв у своїх роботах педагог В.О. Сухомлинський. Суть його міркувань призвела до дослідження та аналізу процесу вирішення дітьми логічних задач та його досліджень Розкриваючи особливості дитячого мислення. Про цю роботу він написав у своїй книзі "Серце віддаю дітям": "У навколишньому світі є тисячі завдань. Вони вигадані людьми, і вони живуть у народній творчості[29]. Це як історія. Василь Сухомлинський спостерігав за процесом мислення дітей і підтверджував це: "Перш за все, потрібно навчити дітей використовувати своє мислення для охоплення багатьох дисциплін, щоб зрозуміти зв'язок між ними. Педагоги неодноразово стверджували, що розвиток логічного мислення дітей є одним із важливих завдань початкової освіти. Здатність мислити логічно, міркувати без візуальної підтримки та порівнювати судження з певними правилами -

необхідна умова успішного вивчення навчального матеріалу. Великий вплив на розвиток здібностей логічного мислення учнів має введення вчителем матеріалів, які вони прослуховуватимуть на кожному уроці, а потім природно наслідуватимуть його. На сьогоднішній день кожному вчителю початкової школи потрібно всіляко домагатися, щоб виклад матеріалу курсу математики був систематичний та логічно послідовний. Цікавими завданнями на логіку є задачі переправи і маневри. Ці вправи присвячені скрутним ситуаціям, пов'язаних з переправами тварин чи предметів. Необхідно придумати якийсь спосіб чи алгоритм, як це зробити. Зазвичай їх називають маневрами. У задачах на переправи необхідно щось або когось перевезти чи поміняти місцями, дотримуючи якихось правил[2].

Існує два методи формування логічного мислення та математичного мислення:

- Традиційне навчання, яке залежить від дій та інших об'єктивних причин, що ведуть до формування досвіду чи теоретичного мислення;
- Спеціально організоване навчання орієнтоване на формування навчальної діяльності, що веде до формування теоретичного мислення.

Другий метод полягає у формуванні пріоритету логічного мислення.

Основним засобом виховання математичних здібностей учнів є нестандартні задачі. Звичайно, в системі завдань шкільних курсів математики необхідно використовувати той чи інший вид математичних навичок для роботи, описових завдань та навчальних вправ за зразками. Однак це також є неодмінним завданням для виховання учнів, які мають тривалий інтерес до математичних досліджень, - це інноваційне ставлення до навчальної діяльності математичного характеру. Потрібні спеціальні вправи, щоб навчити учнів самостійній роботі, загальним методам розв'язання задач, засвоєнню реалістичних методів наукових знань та прийомів продуктивної розумової діяльності, які використовуються вченими та математиками для розв'язання задач. Завдяки спеціальним

вправам учні отримують цілеспрямоване навчання для вирішення певних задач, їх можна навчити спостерігати, використовувати аналогії, узагальнювати, порівнювати та робити відповідні висновки.

При вирішенні нестандартних задач, уяви та фантазії, пам'яті та концентрації уваги та гнучкості мислення, мислення дітей стає більш гострим і може спостерігати та аналізувати явища, проводити порівняння, узагальнювати факти та робити висновки. Міркування учнів стають зрозумілими, переконливими, послідовними, логічними. Саме в процесі вирішення таких проблем найбільш природним шляхом учні можуть формувати елементи творчого математичного мислення та досягати короткотермінових цілей вивчення математики[20].

Основні теоретичні положення у формуванні в учнів логічних знань та вмінь:

- Математичні вправи з логічним навантаженням повинні враховувати цілі викладання математики і повинні створюватися на основі навчальних матеріалів курсу математики;
- Структуру системи практики слід визначати відповідно до загальної психічної моделі сприйняття, мислення, уваги, пам'яті та характеристик логічного мислення учнів;
- Принципи розвивального навчання та загальні принципи викладання повинні бути впроваджені в систему.

Термін "система вправ з логічним навантаженням" не слід розуміти як вирішення лише задач або вправ з логічним навантаженням. Це цілеспрямована система для вчителів на кожному етапі курсу для розвитку логічного мислення учнів. Досвід вчителя показує, як розвивати логічне мислення учнів за допомогою логічно навантаженої системи практики під час перевірки домашнього завдання, вивчення нових тем, узагальнення та систематизації знань, умінь та навичок на етапі мотивації[13].

Формування мотиваційного компонента здійснюється шляхом забезпечення позитивного ставлення учнів до математичної діяльності; виховання пізнавального інтересу. На уроках доцільно буде використовувати вислови відомих особистостей. Поява процесу логічного мислення вимагає наявності проблемної ситуації[22].

Тільки тоді, коли виникає проблемна ситуація, учень буде працювати активно і продуктивно. На цьому етапі важливим є особиста діяльність над проблемою, чітке розуміння проблеми, усвідомлення суб'єктом суперечності між особистим досвідом та обсягом необхідних знань, бажанням вирішити проблему та прагнення до саморозвитку.

Вчителі надають завдання логічного розвитку, цікаві факти з життя відомих особистостей, різні історичні дані, ігрові ситуації та вирішують ситуативні проблеми.

Психологи та методисти рекомендують починати розвивати логічне мислення дітей раніше – в першому класі. Потім поступово ускладнювати. Щоб зробити мислення дітей нерегулярним, це необхідно для того, щоб навчити дітей мислити самостійно. Наприклад, розвивати логіку та алгоритмічне мислення на курсах математики.

Отже, одним з основних способів розвитку логічного мислення у дітей молодшого шкільного віку при вивченні нестандартних задач повинен бути розвиток уміння не лише математично, а й логічно досліджувати явища навколишнього світу. Реалізації цього завдання може і повинне сприяти вирішення на уроках математики різних нестандартних задач. Використання вчителем цих задач на уроках математики є необхідним елементом навчання.

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ЗАДАЧ

2.1. Види нестандартних задач

Нестандартна задача – задача, для якої немає загальних підходів й алгоритмів її розв'язання, що потребує оригінального, творчого підходу та пошуку власних шляхів її розв'язання.

Розвиток логічного мислення в початковій школі є необхідною умовою гармонійного формування людської особистості, оскільки цей вік сприяє навчанню та гнучким розумовим операціям, сприяє творчій творчості та розвитку творчості[12].

Розглянемо декілька класифікацій нестандартних задач.

За класифікацією Т. О. Фадєєва до нестандартних відносять такі типи задач:

1. Задачі з варіативними сенсорними ознаками (кольором, формою величиною).
2. Задачі на обчислення (на залежність між компонентами та результатами дій, логіка нумерації, на поєднання виконання арифметичних дій, різницеві парадокси, абстрактного змісту).
3. Задачі із відношеннями між величинами (віку; на зміну площ, порівняння довжин відрізків, об'ємів, маси; визначення дня тижня).
4. Задачі геометричного змісту (на просторову орієнтацію).
5. Задачі на рух[30].

За класифікацією С. О. Доценко до нестандартних відносять такі типи задач:

1. задачі на метод організованого перебору;
2. задачі, що розв'язуються методом схематичного малюнка, графів, таблиць, доведення від супротивного, припущення;
3. задачі на правило суми, правило добутку;

4. задачі на істинність або хибність висловлювань;
5. задачі на переливання, зважування та переправи;
6. задачі на принцип Діріхле;
7. задачі на ймовірність подій;
8. задачі на інваріанти;
9. задачі на ігрові стратегії (виграшні та програшні позиції);
10. задачі, що розв'язуються за допомогою дерева можливих рішень, схем, таблиць, рівнянь тощо[11].

Роль нестандартних задач:

- вчать учнів використовувати алгоритми, самостійно знаходити способи розв'язування. Нестандартні задачі сприяють умінню знаходити нестандартні способи їх вирішення;
- впливають на розвиток кмітливості учнів; передбачають знаходження нових зв'язків у своїх знаннях, перенесення цих знань у нові умови задачі, оволодіння різними прийомами розумової діяльності;
- створюють сприятливі умови для логічного розвитку учня молодшого шкільного віку, забезпечують засвоєння математичних понять. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.

Процес розв'язування нестандартної задачі полягає у послідовному застосуванні двох операцій:

1. Зведення (переформулювання або шляхом перетворення) нестандартної задачі до іншої.

2. Розбиття нестандартної задачі на декілька стандартних підзадач.

Залежно від характеру нестандартних задач ми можемо використовувати одну з цих операцій або обидві. При вирішенні більш складних задач ці операції повинні застосовуватися неодноразово. Не існує єдиного рішення нестандартних проблем. Навпаки, кількість методів

постійно додається. Деякі проблеми можна вирішити декількома різними методами або комбінаціями методів.

Для успішного навчання учнів розв'язувати нестандартні задачі вчителю необхідно виконувати низку умов:

- розв'язування більш складних завдань на уроках математики;
- проведення позаурочної роботи з математики;
- забезпечення регулярності проведення всіх етапів математичних олімпіад;

Подібні задачі розвивають аналітичне мислення учнів, підвищують інтерес до вивчення математики. Школярам необхідно показати способи розв'язання типових задач, які не входять до обов'язкового програмового мінімуму, сформувати вміння користуватися відповідним способом для кожного виду задач.

Основні особливості методики роботи над нестандартними задачами:

1. Виділяти 7-10 хвилин уроку два-три рази на тиждень.
2. Під час пояснення бажано використовувати наочність.
3. Надати учням можливість обмінятися думками, міркувати, висловлювати різні прийоми, подумати над задачею вдома.
4. У разі потреби поставити допоміжні чи навідні запитання.
5. Аналізуючи результати роботи над задачею, потрібно відмічати уважність. Звертати увагу на оригінальні розв'язки.

Під час розв'язування нестандартної задачі учні повинні:

- ознайомитися з умовою задачі;
- скласти план її розв'язання;
- скласти математичну модель та розв'язати її;
- проаналізувати здобуту відповідь та метод розв'язання задачі.

Найважливішим завданням математичної освіти є надання учням загальних навичок мислення, розвиток просторової уяви, вміння розуміти зміст проблеми, вміння логічно міркувати та вміння вчитися алгоритмічному мисленню. Нестандартні задачі – відмінний інструмент для такого розвитку. Вміння розв’язувати нестандартні задачі є основним показником відмінних математичних знань. Щоб навчитися розв’язувати задачі, необхідно розв’язувати достатню кількість різноманітних нестандартних задач[16].

Нестандартні задачі характеризуються відкритістю, унікальністю та невизначеністю і мають такі характеристики: різні зміни в методах вирішення; через необхідність створення великої кількості рішень учні зосередяться на пошуку особливих рішень. Тому активний пошук рішень проблем - це процес творчого мислення та необхідна умова творчої діяльності. Для вирішення нестандартних проблем учні будуть краще підготовлені до вирішення різноманітних проблем, спричинених життям та реальністю. Систематичне застосування нестандартних задач може посилити розвивальну функцію навчання, активізувати пізнавальну діяльність учнів та стимулювати інтерес учнів до предмета.

2.2. Форми роботи з нестандартними задачами

Розвиток логічного мислення дітей - одне з важливих завдань початкової освіти. Виконуйте логічне мислення, міркування без візуальної підтримки та порівняйте вміння судити за певними правилами - необхідна умова успішного навчання.

Основна робота з розвитку логічного мислення повинна проводитися із завданнями. Адже в будь-якому завданні є величезна можливість розвинути логічне мислення. Нестандартні логічні проблеми - чудовий інструмент для такого типу розробки.

Для сучасних вчителів початкових класів однією з умов їх професійних здібностей є здатність вирішувати нестандартні задачі в класі, розуміння методів інтерпретації та високий рівень володіння своїми вміннями їх складання. Основною навчальною метою використання нестандартних задач у математиці є:

- Створення навчальної ситуації, мета - збагатити математичні матеріали за допомогою нових типів завдань, тобто напрямку розвитку;
- Завдяки посиленню, розвитку розумової діяльності пошукова структура математичних матеріалів, логіка
- Активація компонентів і цілей (стандарти математичної освіти, зміст курсу, наявність навчальної та методичної літератури).

Технологія складання нестандартних задач виявляється визначенням параметрів задачі, які покладаються в основу сюжетної лінії. Наприклад, відстань між двома пунктами; числа; довжина відрізків; зріст дітей; вік хлопчика і дівчинки тощо. Класифікація параметрів для нестандартної задачі пов'язана також із функціями, які вони виконують при складанні і розв'язуванні задач, а саме із забезпеченням логічної та предметної складових задачі;

- вибір зв'язків між параметрами, які були обрані, це визначається конкретною темою та дидактичним навантаженням завдань;
- складання тексту задачі.

Основні параметри складання нестандартних задач: кількість об'єктів; об'єкти дії як основа у складанні сюжетної лінії задачі та відношення (просторові, кількісні, часові, порядку, за величиною, логічного слідування, а саме: важче - легше; більше - менше; вгорі - внизу; швидше -

повільніше; вище - нижче; старше - молодше; далі - ближче; довше - коротше; справа - зліва; порівняльна характеристика предметів (старший – молодший; довший - короткий, більший - менший, тощо); логічні операції; закони логіки(тотожності, виключеного третього, подвійного заперечення), прийоми логічного мислення (аналіз, синтез, порівняння) форми логічного мислення (поняття, судження, висновок). Складання нестандартної задачі доцільно буде розпочинати із вибору певних параметрів, який має узгоджуватися із темою уроку математики, вивченого учнями математичного матеріалу на попередніх уроках, підготовленості молодших школярів до виконання завдань підвищеної складності.

Вирішуючи нестандартні задачі, учні вивчають нові методи та прийоми, а також вивчають нові математичні факти, які можуть бути використані при вирішенні інших задач. Нестандартні задачі корисні також тим, що не містять алгоритмічних методів, не потребують аналізу, систематизації, гіпотези, стимулюють пізнавальний інтерес учнів, розвивають самостійні робочі навички, допомагають оволодіти дедуктивними методами та безпосередньо пов'язані з формуванням творчих здібностей.

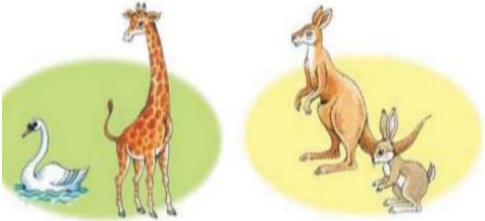

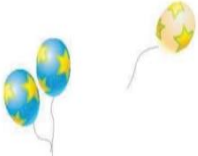
2.3. Аналіз підручників з математики початкової школи

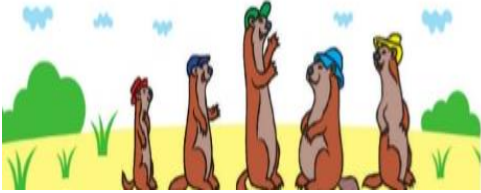

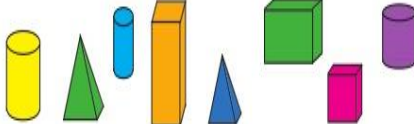

Щоб більше зрозуміти що таке нестандартні задачі, проаналізуємо підручники з математики початкової школи(Таб.2.1).

Таблиця 2.1

Аналіз підручників з математики

Клас	Автор	Вид задачі	Приклад
------	-------	------------	---------

1	Ф.М. Рівкінд, Л.В. Оляницька	<p>1. Задачі з варіативними сенсорними ознаками</p> <p>2. Задачі на обчислення</p> <p>3. Задачі із відношенням між величинами</p> <p>4. Задачі геометричного змісту</p> <p>5. Задачі на рух</p>	<p>1. Хто високий? Хто низький?</p> <p>Миколка вищий за Василька, але нижчий за Гліба. Хто вищий — Василько чи Гліб?</p> <p>2. Довжину відрізка можна виміряти. Хто найвищий, а хто найнижчий? Скільки пальм зліва, а скільки — справа?</p> <p>Це — хлопчик Крок. Один крок — це мірка довжини. Порівняй довжини відрізків.</p> <p>3. У цих чарівних будиночках живуть числа. Якщо додамо числа, що мешкають на кожному поверсі, отримаємо число, що мешкає на даху. Засели вільні квартири.</p> <table border="1" data-bbox="973 1263 1388 1415"> <tr> <td>5</td> <td>5</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>4 1</td> <td>1 </td> <td>3 4</td> </tr> <tr> <td>3 2</td> <td> 3</td> <td>3 </td> </tr> <tr> <td>2 3</td> <td>4 </td> <td>4 1</td> </tr> <tr> <td>1 4</td> <td>3 </td> <td>2 </td> </tr> </table> <p>4. Які геометричні фігури ти бачиш на малюнку?</p> <p>5. Скільки кульок було? Скільки полетіло? Скільки кульок залишилося?</p> <p>$3 - 1 = 2$</p>	5	5	5	4 1	1	3 4	3 2	3	3	2 3	4	4 1	1 4	3	2
5	5	5																
4 1	1	3 4																
3 2	3	3																
2 3	4	4 1																
1 4	3	2																

1	С.О. Скворцова О.В. Онопрієнко	<p>1. Задачі з варіативними сенсорними ознаками</p> <p>2. Задачі на обчислення</p> <p>3. Задачі із відношенням між величинами</p> <p>4. Задачі геометричного змісту</p> <p>5. Задачі на рух</p>	<p>1.</p> <p>Визнач, який ховрах найвищий; найнижчий. Які ховрахи однакового зросту? Визнач, який ховрах найтонший; найтовщий. Які ховрахи однакової товщини?</p> <p>2.</p> <p>Виконай арифметичні дії.</p> <p>3.</p> <p>Який відрізок найдовший? Який відрізок найкоротший? Які відрізки мають однакові довжини?</p> <p>4.</p> <p>Скільки геометричних фігур? Полічи фігури зліва направо, справа наліво, хаотично. Що цікаве можна помітити?</p> <p>5.</p> <p>Доповни умову задачі. Розв'яжи задачу.</p> <p>Ігор зробив 7 паперових корабликів. Скільки в нього залишилося корабликів після того, як <input type="text"/> кораблики попливли річкою?</p>
---	-----------------------------------	---	--

Проаналізувавши два підручника з математики, ми зробили такий висновок, що у підручниках наявні нестандартні задачі, але їх досить мало.

У підручнику Онопрієнко О.В. є також задачі на логіку: задачі із числовими даними, яких бракує; задачі із зайвими числовими даними(Рис2.1.). Задачі с логічним навантаженням влучно буде використовувати вже у 1 класі, адже потрібно із самого початку розвивати в учнів початкової школи здатність логічно мислити, знаходити різні способи розв'язання. Також у підручнику є наявні не тільки умови логічних задач, а й малюнки до них. Щоб діти краще сприймали поставлену задачу[28].

Чим схожі тексти задач? Чим відрізняються? Яку задачу можна розв'язати? Яку — ні? Чому?

- 1) У Миколки були карамельки. Він з'їв 2 карамельки. Скільки карамельок залишилося в Миколки?
- 2) У Миколки було 7 карамельок. Він з'їв 2 карамельки. Скільки карамельок залишилося в Миколки?

Чим відрізняються тексти задач? Чи матимуть вони однакову відповідь? До задачі 2 склади таке запитання, щоб можна було використати всі числові дані.

- 1) Щоб прикрасити зачіску, Тетянка використала 3 сині і 2 червоні стрічки. Скільки всього стрічок використала Тетянка?
- 2) Щоб прикрасити зачіску, Тетянка використала 3 сині стрічки, 2 червоні стрічки та 5 шпильок. Скільки всього стрічок використала Тетянка?

Рисунок 2.1. –Задачі на логіку

У підручнику Рівкінда Ф.М. та Оляницької Л.В. за 1 клас є нестандартні задачі. Вони майже у кожному розділі підручника[20]. Наприкінці підручника логічним задачам виділяють окрему тему “Цікаві задачі”(Рис 2.2.). Наявні завдання на істинні та хибні висловлювання(Рис. 2.3.)

У фігурі — 5 квадратів.

• Забери 3 палички так, щоб залишилося 3 квадрати.

• Забери 4 палички так, щоб залишилося 3 квадрати.

Розглянь квадрат. Встанови закономірність. Яких фігур не вистачає?

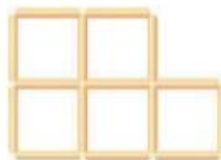

Рисунок 2.2. – Цікаві задачі

Визнач істинні та хибні висловлювання.
Візьми до уваги: питальні речення не є висловлюваннями.

Усі геометричні фігури — многокутники.

У одному метрі 100 см?

Щоб порівняти два числа, треба від більшого відняти менше.

$30 + 7$ — це сума розрядних доданків числа 73.

Рисунок 2.3. – Істинні та хибні висловлювання

ВИСНОВКИ

Формування логічного мислення є одним із основних напрямків розвитку молодшого школяра. Логічне мислення формується на основі образного мислення і є вищим етапом розвитку мислення дітей шкільного віку. Усвідомлення цього етапу є активним та складним процесом, оскільки загальний розвиток логічного мислення вимагає не тільки активної інтелектуальної діяльності, а й загального розуміння суттєвих

характеристик предметів та реальних явищ. Розвиток логічного мислення слід починати в шкільному віці. Наприклад, у віці 6-7 років, коли діти оволоділи прийомам логічного мислення, такими як порівняння, узагальнення, класифікація, систематизація та смислові відносини. На ранніх етапах формування цих технологій вони повинні здійснюватися завдяки візуальному мисленню. Система освіти ставить за мету розвиток логічного та теоретичного мислення дітей. Одним з головних засобів досягнення цієї мети є освітня діяльність. Учні повинні бути самостійним суб'єктом навчальної діяльності, повинні мати здатність ставити освітні цілі, контролювати навчальну діяльність, пов'язану з цілями, і досягати очікуваних результатів, і мати найбільшу гнучкість у пошуку необхідних методів розумової праці.

Найважливішим завданням математичної освіти є надання учням загальних навичок мислення, розвиток просторової уяви, вміння розуміти зміст проблеми, вміння логічно міркувати та вміння засвоювати алгоритмічне мислення. Нестандартні задачі - чудовий інструмент для логічного розвитку, а вміння розв'язувати нестандартні задачі - головний показник відмінних математичних знань. Щоб навчитися розв'язувати задачі, потрібно зрозуміти теорію. Глибоке розуміння сутності теорії може допомогти вирішити велику кількість різних нестандартних задач.

Для розвитку логічного мислення кожного учня вчитель повинен підбирати пізнавальні завдання до кожного уроку. Це дає можливість формувати та розвивати різноманітну інтелектуальну та творчу діяльність учнів та забезпечити перехід від репродуктивної діяльності до творчої. Звичайно, потрібно використовувати різні інтерактивні методи навчання. Вирішуючи проблеми, діти повинні навчитися мислити, міркувати та знаходити розумні рішення. Кожен урок повинен мати свою унікальність і красу. Так учні початкової школи відчують, що людина, творець, може зробити власні маленькі відкриття. Кожен працює на межі своїх можливостей реалізувати

та розвинути свій творчий потенціал. Чим вищий рівень емоційного комфорту, тим більше шансів на успіх у навчанні.

Проаналізувавши підручники з математики різних авторів, ми дійшли до висновку, що у підручниках безліч різноманітних завдань з логічним навантаженням. Такі завдання здатні розвивати в учнів самостійність та сприяє формуванню творчих здібностей. Адже дитина не тільки вчиться логічно мислити, а й знаходити різні способи розв'язання. У проаналізованих підручниках майже у кожному розділі наявні логічні завдання, але їх досить мало.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенк Г.Ю. Интеллект: новый взгляд // Вопр. психологии. - 1995. - №1.-С. 111-131.
2. Аніпонова М.. Активізація творчої діяльності учнів на уроках математики. // Математика. – 2009. – Червень. № 23. – С. 3–6..

3. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей - Тернопіль, "Богдан", 1998
4. Богоявленский Д.Н., Менчинская Н.А. Психология усвоения знаний в школе. - М.: Просвещение, 1959. - 242 с.
5. Виготський Л. С.// Психологія// М, ЕКСМО-ПРЕС, 2000.
6. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика-пресс, 1996. – 533с.
7. Газдун М.І. Як учити молодших школярів розв'язувати задачі // Початкова школа. - 1988. - № 11. - С. 70-72.
8. Гальперин П.Я., Котик К.Р. К психологии творческого мышления //Вопр. психологии. - 1982. - №5
9. Грдинарова Е.М. Развитие творческого мышления как условие успешного обучения // Практична психологія та соціальна робота. - 1999.-№1.-С. 13-14.
10. Давыдов В. В. Психическое развитие в младшем школьном возрасте / под ред. А. В. Петровского. – М.: Педагогика, 2001. – 167с.
11. Доценко С. О. Реалізація системно-діяльнісного підходу на уроках математики. // Педагогіка та психологія. - 2016. - Вип. 55. - С. 52-63.
12. Зак А.З. Развитие умственных способностей младших школьников / А.З. Зак М.: Просвещение, Владос, 1994. – 326 с.
13. Забранська Н. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках математики. // Математика. – 2004. – серпень № 31– 32. – С. 13–15.
14. Зак А.З. Типология динамики мыслительного процесса // Вопр. психологии. - 1986. - №5. - С. 96-103.
15. Кагальняк Г.И. Развитие у детей умения сравнивать предметы и явления //Начальная школа. – 1958. – №1. - С.16-18.
16. Кривошия Т.І. Нестандартні задачі як засіб формування пізнавальної діяльності та творчості учнів // Математика в школах України – 2007. – № 3, 6

17. Кульчицька О.І. Дивергентне мислення як умова розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку // Обдарована дитина. - 1999. - №1.- С. 2-6.
18. Максименко С.Д. Індивідуальні особливості мислення дитини. – К.: Знання, 1977. – 48 с.
19. Мельник Н. Б. Розвиток логічного мислення при вивченні математики // Початкова школа. - 1997. - № 5. - С.63.
20. Митник О. Математична логіка як навчальний предмет / О. Митник // Початкова школа. , 1998. – № 11. – С. 37–39.
21. Оляницька Л.В., Рівкінд Ф.М. Математика 1 клас: навч.посіб. – К.: Освіта, 2012.
22. Полякова А.В. Формирование у школьников рациональных способов мышления в процессе усвоения знаний. - — М.: Педагогика, 1963. — 178 с.
23. Психологічний словник під редакцією В. В. Давидова, М., Педагогіка, 1983.
24. Румянцева Л.И. Особенности процесса сравнения у младшего школьника //Типические особенности умственной деятельности младших школьников /Под ред. С.Ф. Жуйкова. – М.:Просвещение, 1968- С. 24-32.
25. Румянцева Л.И. Особенности процесса сравнения у младшего школьника //Типические особенности умственной деятельности младших школьников /Под ред. С.Ф. Жуйкова. – М.:Просвещение, 1968
26. Савченко О.Я. Порівняння у навчанні учнів початкових класів. – К.: радянська школа, 1982. – 176с.
27. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навч.посіб. – К.: Академвидав, 2006. - 360с.

- 28.Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Математика 1 клас: навч.посіб. — Харків : Вид-во «Ранок», 2018.
- 29.Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Рад. шк. – 1985. – 557 с.
- 30.Фадєєва Т.О. Методика розв'язування нестандартних задач з математики у початкових класах. – Кіровоград: РВЦ КДПУ, 2002.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Дворецька Вікторія Максимівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;
 - надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

14.04.2021

A handwritten signature or set of initials in black ink, appearing to be 'Dp' or similar, written in a cursive style.

Вікторія Дворецька